

БРАДЗОТ КАСАЛЛИГИНИ АНИҚЛАШДА ДЕНГИЗ ЧЎЧҚАЧАЛАРИДА БИОСИНОВ ЎТКАЗИШ

Р.М. Урақова,

Кичик илмий ходим Ветеринария илмий-тадқиқот институти

Аннотация. Мақолада қўйлар брадзоти касаллигини аниқлашда лаборатория шароитида денгиз чўчқачаларида биосинов ўтказиш натижалари ҳамда бактериологик текишириш услублари ёритилган

Калим сўзлар: брадзот, қўзгатувчи, *Cl.Oedematiens*, биосинов, Китт-Тароцци, идентификация

BIOTEST IN GUNEA PIG FOR DETECTION OF BRADZOT

R.M. Uraqova

Junior Research Fellow, Scientific Research Institute of Veterinary

Annotation. The article describes the results of a laboratory study of guinea pigs in the detection of sheep bradzot and methods of bacteriological research.

Keywords: bradzot, pathogen, *Cl.Oedematiens*, biosinov, Kitt-Tarotstsi, identification.

РЕЗУЛЬТАТЫ БИОПРОБЫ У МОРСКИХ СВИНОК ПРИ БРАДЗОТЕ

Р.М. Уракова

Младший научный сотрудник, Научно-исследовательский институт ветеринарии

Аннотация. В статье описаны результаты лабораторного исследования морских свинок при брадзоте овец и методы бактериологического исследования.

Ключевые слова: брадзот, возбудитель, *Cl.Oedematiens*, биосинов, Китт-Тароцци, идентификация.

Мавзунинг долзарблиги: Кейинги йилларда чорвачиликнинг асосий тармоқларидан бири ҳисобланган қорақўлчиликни жадал ривожлантириш, соғлом насл олиш ҳамда маҳсулдорлигини ошириш мақсадида қўйларни тўғри парваришлаш ва турли касалликлардан сақлаш долзарб муаммолардан бири бўлиб ҳисобланади. Брадзот касаллигининг республикамизда қорақўлчилик билан шуғулланувчи аҳолининг шахсий хўжаликларида учраб туриши соҳанинг ривожланиши учун жиддий тўсиқ бўлмоқда. Касаллик дунёнинг қўйчилик ривожланган барча мамлакатларида кенг тарқалган. Брадзот билан насли ва ёшидан қатъи назар, кам ҳаракат қилувчи ва юқори семизликдаги қўйлар касалланади. Касаллик йилнинг барча фаслларида (кўпроқ куз, қиш ва баҳорда) кузатилади. Брадзот касаллиги пайдо бўлишининг асосий омилларидан бири

қўйларни қиш ва эрта баҳорда қиров ҳамда шудрингда боқиш, уларнинг турли гельминтозлар билан касалланиши, оксил, витамин ва минерал моддаларнинг етишмаслиги натижасида организм резистентлигининг пасайишидир. Касаллик, асосан, яшин тезлигида ва ўта ўткир шаклларда кечиб, касалланган қўйлар организмда қўзғатувчи ўзидан кучли токсин ажратади ва заҳарланиш оқибатида ҳайвон жуда қисқа вақт ичида (20-30 дақиқа, баъзан 2-8 соат давомида) nobуд бўлади. Браздот келтирадиган иқтисодий зарар жуда катта бўлиб, отарларда 30-35% қўйларнинг касалланиши ва 90-100% гача nobуд бўлиши кузатилади. Касалликдан ўлган, шунингдек, мажбурий сўйилган қўйлар гўштининг истеъмолга яроқсизлиги сабабли уларнинг ёқиб йўқотилиши ва профилактик чора-тадбирлари учун кетган харажатлар иқтисодий зарарнинг асосини ташкил этади.

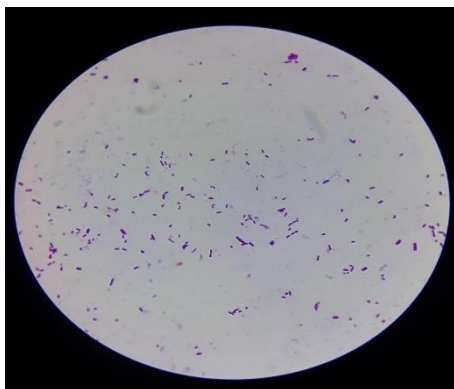
Браздот касаллиги қўзғатувчиси *Cl.Oedematiens* ҳаракатчан анаэроб бактерия бўлиб, ўлган ҳайвон организмда спора ҳосил қилади. Қўзғатувчи споралари ҳайвон организмга озуқа, сув, тупроқ ва гўнг орқали киради. Қўзғатувчи споралари ташқи таъсирларга ўта чидамли бўлганлиги сабабли табиатда касаллик ўчоқлари доимий сақланиб қолади ва уларни йўқотиб бўлмайди.

Браздот касаллигига қарши курашишда самарали тадбирларни ишлаб чиқиш учун, аввало, унинг эпизоотологиясини ўрганиш, ташхис қўйиш ва олдини олиш усулларини такомиллаштириш талаб этилади. Шу сабабли браздот касаллиги бўйича носоғлом хўжаликлардан келтирилган намуналардан касаллик қўзғатувчилари штаммларини ажратиш, уларнинг культурал-морфологик ва биологик хусусиятларини ўрганиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Тадқиқот материаллари ва услублари. ВИТИ да лаборатория шароитида Қўйлар браздотининг лаборатория диагностикаси бўйича услубий кўрсатма" га мувофиқ, биосиновда патоген культура ажратиш ҳамда изоляция қилинган культуранинг вирулентлигини текшириш учун озиқа муҳитларига синов материални экиш микроскопик куриш кабилар амалга оширилади. Ветеринария илмий-тадқиқот институтининг микробиология лабораториясида браздот касаллигига ташхис қўйиш мақсадида лаборатория шароитида ташхис қўйиш йўриқномаси, услублари ва асептика тартиб қоидаларига риоя қилган ҳолда олинган материаллардан буюм ойначаларига босма суртмалар тайёрланиб, грамм усулида бўялди ва бактериологик текширилди. Текшириш давомида Китт-Тароцци озиқа муҳитидан фойдаланилди. Бунинг учун материал юзаси қиздирилган скальпель билан куйдирилиб, уша жойга Пастер пипеткаси санчилиб, стерил ҳолда суюқлик олинди ва Китт-Тароцци озуқа муҳитига экилиб, ўстириш учун 37-38⁰С га термостатга қўйилди.

1-расм. Ўсган экмалар озуқа муҳитлар ранги хиралашиб, вазелин ёғи остида кўпиксимон ҳаво пуфакчалари пайдо бўлганлиги кўзатилди.

2-расм. Грам усулида бўялган микропрепаратлар текширилганда касаллик қўзғатувчисининг шакли тўғри ва бироз қайрилган, учлари ярим айлана, ипсимон, калта занжирчалар шаклида жойлашган эни 0,8-1,0 узунлиги 5-1,0 мкм Грам мусбат бациллалар борлиги кузатилди.

Сўнгра касаллик қўзғатувчисдан тайёрланган 1 суткалик култураси билан оғирлиги 300-400 г бўлган денгиз чўчкачалари қорин бўшлиғи тери остига 0,26-1,0 мл миқдордан юборилди. Зарарлантирилгандан кейин ҳайвончалар 16-48 соат ичида ўлди. Касалланган ҳайвонларни кузатиш 8 кун давомида амалга оширилди. Ўлик денгиз чўчкачаларида инъекция қилинган жойларида қуйидаги ўзгаришлар аниқланди: тери мускуллардан осон ажралиш, мускуллари нам, оч қизил, тери ости тўқимасида газ пуфакчалари пайдо бўлиши, ичаклар шишганлиши, юрак кўйлак ва кўкрак бўшлиғида катта миқдорда трансудат кузатилди. Зарарланган денгиз чўчкачаларида қуйидаги патологик ўзгаришлар, яъни инъекция жойида бириктирувчи тўқиманинг желатинли шиши, мускуллари оқариб кетиши каби ўзгаришлар аниқланди.

Тажриба гуруҳидаги ўлган денгиз чўчкачаларини патологоанатомик ёриб кўриш жараёни

Тадқиқот натижалари. Браздот қўзғатувчиси билан зарарлантирилган денгиз чўчкачаларида қўзғатувчи юборилгандан 12-14 соатдан кейин касалликнинг клиник белгилари пайдо бўла бошлади. Уларда тана ҳароратининг $41,5^{\circ}\text{C}$ гача кўтарилиши, маъюслик, юрак уришининг тезлашиши, иштаҳанинг йўқолиши, кам ҳаракатлилиқ каби аломатлар кўзга ташлана бошлади. Клиник белгилари пайдо бўлган касал денгиз чўчкачаларида 24-48 соатдан сўнг оғир коматоз ҳолатда ўлим кузатилди. Экспериментал юктириш натижасида нобуд бўлган денгиз чўчкачалар патологоанатомик ёриб кўрилганда жасаднинг тез шишиши, жуннинг теридан енгил ажралиши, қорин бўшлиғида экссудат ичакларда эса газ тўпланиши, ичаклар ички деворида қон қуйилишлар, юрак

кулоқчаларининг қорайиши, сув тўпланиши, буйрак капсуласининг осон ажралиши, жигар, ўпкада нуқтали қон қуйилишлар, талоқ ҳажмининг катталашуви, қорин ички деворида қон қуйилишлар кузатилди. Ўлган ҳайвонлар бактериологик текширувдан ўтказилиб, микроскопик текширишлар амалга оширилди. Олинган материаллар идентификацияланди. Биосинов ўтказилган жойлар ҳайвонлар сақланган қафаслар тажриба жараёнида ишлатилган асбоб-ускуналар, 0.5% ли хлорамин ва 0.3% уювчи натрий билан дезинфекция қилинди. Биосинов ўтказишда брадзотдан ўлган денгиз чўчқачаларига ишончли диагноз қўйишда асосий эътибор бактериологик текшириш натижаларига қаратилди. Бунда денгиз чўчқачаларида кузатилган клиник, патологоанатомик белгилар, эпизоотологик маълумотлар уларнинг қорин бўшлиғига брадзот қўзғатувчиси *Cl. Oedimatiens* юборилганлиги ушбу касалликка дастлабки диагноз қўйишга асос бўлди. Бизнинг тадқиқотларимизда брадзотга ишончли диагноз қўйишда патологик намуналардан соф култура ажратиш ва уни барча культурал - морфологик, тинкториал, биокимёвий ва патогенлик хусусиятлари асосида идентификация қилиш ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлди.

ХУЛОСА

1. Денгиз чўчқачаларида ўтказилган биосинов брадзот касаллиги клиник белгиларининг намоён бўлиши, асосий патологоанатомик ўзгаришлар: ингичка ичак бўлимида газ тўпланиши, ичаклар ички деворида қон қуйилишлар, юрак кулоқчаларининг қорайиши, сув тўпланиши, буйрак капсуласининг осон ажралиши, жигар, ўпкада нуқтали қон қуйилишлар, талоқ ҳажмининг катталашуви, қорин ички деворида қон қуйилишлар аниқланди.

2. Бактериологик текширишлар асосида патологик намуналардан (паренхиматоз аъзолар, найсимон суяк) *Cl. Oedimatiens* га хос культурал-морфологик, тинкториал, биокимёвий, патогенлик хусусиятларга эга анаэроб бацилла ажратилди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Госманов Р.Г., Колычев Н.М., Барсков А.А. “Практикум по ветеринарной микробиологии и иммунологии”. –Омск, 2006. –248 с.
2. Литусов Н.В. Бактериоскопические методы исследования. Иллюстрированное учебное пособие. - Екатеринбург, 2015. – С.49.
3. Салимов Х. С., Қамбаров А.А. “Эпизоотология”. -Т, 2016. 304-308 с.с
4. Шевченко А.А., Черных О. Ю., Шевченко Л.В., Джаилиди Г.А., Зеркалев Д.Ю. Горпинченко Е.А. Диагностика клостридиозов животнқх”г. Краснодар, 2013. 13-16 с.
5. Шевченко А.А., Шевченко Л.В., Черных О.Ю., Шевкопляс В.Н. Лабораторная диагностика инфекционных болезней животных. – Краснодар. - 2009, 575 с.